

Omvärldsspaning

Del av fördjupad översiktplan för Falu tätort och området runt Varpan

Innehåll

Omvärldsspaning.....	2
Sammanfattning.....	2
Framtidsbilder	2
Agenda 2030.....	2
De tre lokala hållbarhetsprogrammen	3
Visionen ”Ett större Falun”	3
Hur påverkar måluppfyllelsen den fysiska planeringen?	5
Historia	5
Historiens roll	6
Trender	6
Megatrender.....	7
Hur förhåller vi oss till trender?	7
Tänkvärda principer	7
Kan vi bevara en god trend?.....	9
Vad kommunicerar vi?	9
Megatrenders påverkan av Falu tätort och området runt Varpan	10
1. Internationalisering och globalisering	10
2. Teknisk utveckling	11
3. Internet och digitala medier.....	12
4. Service och upplevelser.....	13
5. Strukturomvandlingen	13
6. Hållbar utveckling	14
7. Klimateffekter	15
8. Förändrad efterfrågan	15
9. En motkraft mot urbanisering.....	16
10. Värdeförändring	16
11. Demografisk förändring	17
Sammanfattning av tankar och funderingar	18
Hur påverkar måluppfyllelsen den fysiska planeringen?	18
Hur förhåller vi oss till trender?	18
Megatrenders påverkan av Falu tätort och området runt Varpan	19
Källor:.....	23

Omvärldsspaning

Vår omvärld kan vara såväl fysisk som tankemässig i både tid och rum. Denna omvärldsspaning försöker i korthet belysa möjligheter av att samspela med omvärlden, men även hantera de problem och hot som uppstår, och hur det på sikt kan komma påverka utvecklingen av tätorten.

Syfte är att vara förberedd och att kunna handla klokt för att skapa ett framtida hållbart samhälle med livskvalitet. Detta kommer med stor sannolikhet att bidra till ”Ett större Falun” såväl i storlek som i kvalitet.

Sammanfattning

När omvärlden påverkar oss allt mer krävs det mod och vilja att styra utvecklingen.

Stora förändringar sker på gott och ont, ett enormt flöde av kunskap och trender påverkar oss mer än vi anar och hela tiden finns det en rad nya aktörer som vill påverka oss och samhällsutvecklingen. Utbudet och möjligheterna är enorma, samtidigt som hoten tränger sig på allt mer.

I denna förändring är det viktigt att ha en tydlig kurs i form av visioner och mål som bidrar till livskvalitet för människor och natur. Det innebär att våga tacka nej till det ena för att få det som är mer värt. Att välja takt och samarbetspartner med omsorg och...

- att vi aktivt väljer en utveckling som bidrar till ökad livskvalitet och minskade skillnader i folkhälsa
- att vi vågar stå emot en negativ utveckling även om det ger kortsiktiga vinster
- att miljöhänsyn och folkhälsa sätter ramarna för användning av mark, vatten och naturresurser
- att vi är förberedda om det kommer svårare tider
- att näringslivet ses som en viktig aktör för ett hållbart samhälle
- att vi skapar mötesplatser för möten mellan människor med olika kunskaper och erfarenheter
- att vi har ett kreativt förhållningssätt som ser möjligheter vid problem och målkonflikter

I denna omvärldsspaning görs det en del reflektioner i form av tankar och funderingar. Dessa har till syfte att skapa ett samtal om hur vi konkret bör agera och vilka frågor vi bör fundera vidare kring.

Förhoppningen är att denna omvärldsspaning ska bidra till ett beslut och antagande av den fördjupade översiktsplanen för Falu tätort och området runt Varpan, men även en ökad förståelse om att vi behöver förhålla oss allt mer aktivt till vår omvärld.

Framtidsbilder

Det finns en röd tråd från de globala mål som Förenta Nationerna (FN) satt upp till Falu kommuns vision och de lokala hållbarhetsmålen. Den röda tråden går via nationella och regionala mål.

Agenda 2030¹

Förenta Nationerna (FN) har i Agenda 2030 satt upp mål som kan vägleda oss i samhällsbygget, men det får även konsekvenser hur vi utformar den fysiska miljön i tätorten.

”De globala målen och Agenda 2030 syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt

säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga.”ⁱⁱ

De tre lokala hållbarhetsprogrammenⁱⁱⁱ

I Falu kommun återspeglas de globala målen i de tre lokala hållbarhetsprogrammen som direkt kopplar till ovan nämnda dimensioner.

Miljöprogrammet 2020

Riksdagen har formulerat ett generationsmål^{iv} för det miljömässiga eller ekologiska perspektivet, som är ramen för vår existens: "Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser."

Miljöprogrammet 2020 utgår från Generationsmålet genom tre huvudområden: **Ett fossilfritt och energieffektivt Falun** (år 2035), **Goda livsmiljöer för människor och natur** och **Koll på konsumtion och kemiska ämnen**. Dessa huvudområden kan ses som strävansmål och anger färdriktningen för Falu kommun.

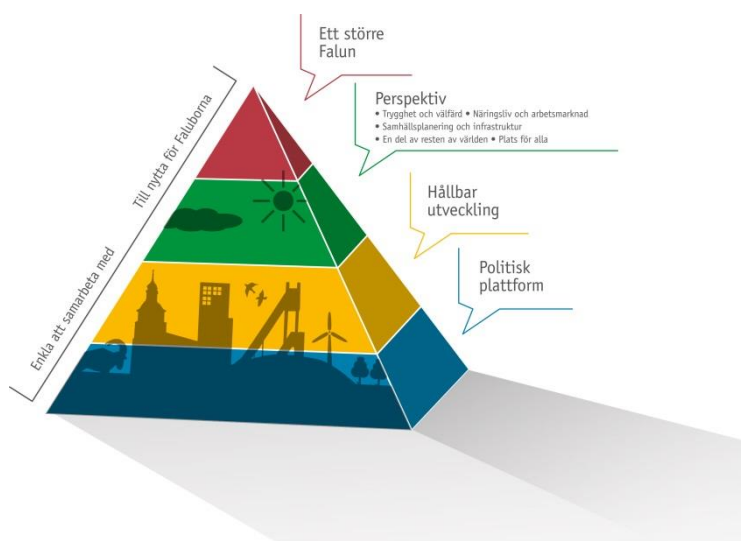
Folkhälsoprogrammet 2020

Folkhälsoprogrammet fokuserar på tre målområden, **Delaktighet och inflytande**, **Barn och ungas uppväxtvillkor** och **Hälsofrämjande livsmiljöer** i syfte att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Tillväxtprogrammet 2020

Tillväxtprogrammet har fyra målområden, **Företagsservice**, **Kompetensförsörjning**, **Livsmiljö** och **Byggnad** samt **Kommunikation och infrastruktur** för att skapa "Ett större Falun" – fler företag och fler arbetstillfällen bidrar troligen till livskvalitet och en ökad befolkning.

Visionen "Ett större Falun"

”Ett större Falun”^v handlar om:

- att Falun blivit större de senaste 45 åren och att vi vill fortsätta växa.
- att Falun har ett stort utbud av boendemiljöer, arbetstillfällen, kultur-, idrotts- och fritidsmöjligheter. Här finns utrymme för människors olika livsstilar och det är nära till allt.
- att inte se kommungränser som hinder för var vi arbetar eller bor. Här samarbetar stad och landsbygd, och tillsammans med närliggande kommuner skapar vi fler möjligheter.
- att tro på en positiv utveckling och våga ta svåra beslut för att bli ett större Falun.
- att Falun är bra för dem som bor och arbetar här, och det är något som lockar fler människor till hela Falu kommun.
- att ta ansvar för miljö, ekonomi och social hållbarhet. Det är en framgångsrik väg mot långsiktig tillväxt.

För att nå visionen krävs ett långsiktigt arbete med samverkan mellan och inom flera verksamhetsområden och måste tillgodose flera perspektiv:

- Trygghet och välfärd
- Näringsliv och arbetsmarknad
- Plats för alla
- Samhällsplanering och infrastruktur
- En del av resten av världen

De politiska besluten och de fem perspektiven ska alltid genomsyras av hållbarhet. Kommunorganisationen ska vara till nytta för faluborna och lätta att samarbeta med.

Mål och strategier i kommunens övergripande styrdokument

Falu kommuns vision och de tre hållbarhetsprogrammen med underliggande styrdokument (planer, strategier, program, etc.) visar på en rad mål till 2020. Fördjupad översiktsplan för tätorten och Varpans område sträcker sig till 2035. Flera av målen i programmen bygger dock på nationella mål med en längre tidshorisont.

Strävansmål

Nedan listas de tre hållbarhetsprogrammets tolv (12) strävansmål:

- Falun är en plats för alla och vi möter varandra med respekt.
- Barn och unga i Falun har en jämlik, god och trygg uppväxt.
- Barn och unga i Falun ges möjlighet att utifrån sina förutsättningar nå goda studieresultat.
- I Falun har vi trygga, säkra och stimulerande miljöer.
- Fossilfritt och energieffektivt Falun.
- Goda livsmiljöer - för natur och människor.
- Koll på konsumtion och kemiska ämnen.
- Kommunens bemötande ska överträffa kundens förväntningar och våra handläggningstider ska ständigt förbättras.
- Falun ska vara bäst i Sverige på att matcha arbetskraftsbehovet år 2020.
- Falun är en levande stad som successivt förtätas med nya spännande miljöer och där mångfald av boendemiljöer i hela kommunen lockar till inflyttning.

- Bilden av Falun är stark och positiv.
- Funktionellt och miljöanpassat transportsystem.

Fotnot: Strävansmålen är uttryckta som inriktningsmål för Tillväxtprogrammet 2020 och Folkhälsoprogrammet 2020 och som huvudområden i Miljöprogrammet 2020

Strävansmålen beskrivs utförligare i [Miljöprogrammet 2020](#), [Folkhälsoprogrammet 2020](#) och [Tillväxtprogrammet 2020](#). Där återfinns även en beskrivning av olika strategier och delmål och indikatorer.

Hur påverkar måluppfyllelsen den fysiska planeringen?

Falu kommuns Miljöprogram 2020 antogs 2014 och Tillväxt- och Folkhälsoprogrammet antogs året efter. Än finns det inte någon utvärdering av hållbarhetsprogrammets mål varför vi tills vidare får luta oss mot nationella utvärderingar. Konjunkturen i Sverige har varit rätt god de senaste åren, men skillnader i Folkhälsa är fortfarande ett överskuggande problem. För miljömålen drar Naturvårdsverkets i sin årliga utvärdering 2016^{vi} följande slutsatser under rubriken ”Steg framåt mot miljömålen”:

”Även om få av miljö kvalitetsmålen ser ut att nås till 2020 visar årets uppföljning att det är mycket som går åt rätt håll. För att i ännu högre utsträckning ställa om samhället i miljöfrämjande riktning och närma oss målen behöver vi satsa mer på att förebygga att miljöproblem uppstår.

Naturvårdsverket föreslår fyra prioriterade områden under rubriken Steg framåt:

- För en sammanhållen politik för hållbar utveckling.
- Bryt sambanden mellan ekonomisk tillväxt och negativ miljöpåverkan.
- Styr mot bakomliggande drivkrafter och beteenden.
- Öka miljöhänsynen i användande av mark, vatten och naturresurser.

En tolkning av ovanstående utifrån Faluns tre hållbarhetsprogram skulle kunna ge följande slutsatser:

- För en sammanhållen politik för hållbar utveckling.
- Bryt sambanden mellan ekonomisk tillväxt och negativ miljö- och hälsopåverkan.
- Låt näringslivet vara en viktig aktör för ett hållbart samhälle.
- Styr mot bakomliggande drivkrafter och beteenden.
- Öka miljöhänsynen i användande av mark, vatten och naturresurser.
- Verka för livskvalitet och minskade skillnader i folkhälsa.

Historia

Med historiens hjälp tar vi sats in i en ny framtid!

När Carl von Linné kommer till Falun utbrister han att teologernas beskrivning av helvetet måste vara hämtad från en sådan gruva. Falun visar att det är möjligt att skapa förändring!

Konstverket ”Från Swafelrök till café latte och fågelsång” är gjort av ”Skapande på Arenan” och visar på lokala miljöförbättringar genom miljölagstiftning, teknikutveckling, samhällsförändring och förändrade vanor för individer och företag.

Historiens roll

Det är viktigt att förstå historien med samspelet mellan stad och landsbygd där staden är beroende av landsbygden men inte nödvändigtvis det omvända.

Tätorten har i årtusenden haft som syfte för människor att leva, verka och bo i. Behovet av att förflytta människor och djur inom tätorten har ökat med dess utbredning. Tätorten har även varit ett skydd från hotande faror och en mötesplats för utbyte av varor, erfarenheter och kultur. Handeln i Falun har stannat i centrum även i tider när extern handel varit en trend i Sverige.

I dag förändras handel genom globalisering och e-handel. På senare tid har flera företag i Falun utvecklat en e-handel, vilket ger utrymme för lokala utbud på en global marknad. I många fall kombineras e-handel med en fysisk butik.

Förutom handel så har Falun en tradition av gruvindustri och tillhörande verksamheter. Falun är även känt för tillverkning av en rad produkter som kom ur gruvnäringen t.ex. tillverkning av korv, rödfärg, ättika och svavelsyra. Falun blev även tidigt ett centrum för skogs- och pappersindustri.

Grafisk formgivning och tryck har också varit ett signum för Falun. På senare tid har även reklambyråer och mediaföretag etablerat sig i Falun, som även har en stark tradition av olika konsultföretag.

Den offentliga sektorn är utvecklad och beror till viss del på Faluns residensstatus som till exempel Länsstyrelsen Dalarna, Polismyndigheten, Tingsrätten och Falu lasarett. Det finns även många olika utbildningar i Falun, allt ifrån Högskola till studieförbund och musikkonservatorium. Ovanstående aktörer har bidragit till att Falun nu är ett centrum för kultur, turism och forskning. Lägg där till flera företag som har sina kontor i tätorten.

Till sist kan nämnas att Falun under senare tid erbjudit en rad olika arrangemang, event och tävlingar. Kultur-och musiklivet är också mycket levande.

Falun är även känt för flera stora framgångar inom idrotten som till stor del är ett resultat av ett stort ideellt engagemang för barn och unga. För motionären finns många fina cykelleder, skidspår och skridskobanor som inbjuder till fysiska aktiviteter och uteliv. Dessutom är Falun berikat med flera naturnära områden, som t.ex. Runn med sina öar och badplatser, vilket bidrar till ökad trivsel och folkhälsa och turism.

Trender

Det enda vi vet med säkerhet är att det är svårt att sia om framtiden. Denna omvärldsspaning ska därför inte ses som kvalificerad gissning utan mer en beskrivning av pågående samhällsfenomen som i vissa fall kan antas öka.

Denna beskrivning kan uttryckas i form av trender. En trend kan öka eller avta, ibland snabbt och ibland långsamt. Vad och vilka krafter som bidrar eller bromsar till denna utveckling kan vara av intresse. Det är även möjligt att visa på att nya trender skapas som ringar på vattnet, men även att trender skapas som en motkraft till vissa trender. I en globaliserad värld tycks det finnas allt mer utrymme för mindre trender och subkulturer.

Trender - kan alltså identifiera hotbilder, utmaningar och möjligheter, men även ge inspiration, nyfikenhet, lärande och förståelse för den värld vi lever och verkar i.

Megatrender

Nedan redovisas några olika trender och bakomliggande krafter som listats i tidigare utredningar. En utförligare beskrivning och reflektioner kring dessa återfinns under rubriken: Megatrenders påverkan av Falu tätort och Varpans område.

Sju megatrender enligt HUI Research^{vii}:

1. Internationalisering och globalisering
2. Teknisk utveckling
3. Internet och digitala medier
4. Service och upplevelser
5. Strukturomvandlingen
6. Hållbar utveckling
7. Förändrad efterfrågan

Megatrender enligt Boverket^{viii}

- Ett ändrat klimat
- En globaliserad värld
- En urbaniserad värld
- En digitaliserad värld

Övergripande förändringskrafter enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)^{ix}

- Globaliseringen
- Värderingsförändringar
- Demografi
- Klimatförändringar
- Ny teknik

Hur förhåller vi oss till trender?

Under det senaste århundradet har vi i västvärlden fokuserat på effektivitet, storskalighet, snabbhet, kvalitet, lönsamhet, etc. Detta kan i ett kort perspektiv vara mycket lockande, men inte givet för ett hållbart samhälle.

Det finns däremot principer som över tid har visat sig skapa hållbarhet och resiliens, d.v.s. en förmåga att återhämta sig och möta förändringar. Handeln och näringslivet kan tas som exempel, men man skulle lika gärna kunna diskutera utifrån kultur, natur, ideella sektorn, etc.

Tänkvärda principer

Mångfald

Oavsett om det är i naturen eller i näringslivet, så visar sig mångfald innehålla en större förmåga till överlevnad och motstånd mot större negativa förändringar.

Exempelvis så drabbas Falu kommun mindre av arbetslöshet än Borlänge vid lågkonjunktur. Detta kan till stor del förklaras av en större variation och mångfald i företagslivet i Falun.

Tankar: Skapa en mångfald av funktioner och byggnader utifrån en mångfald av behov, för människor och natur.

Resultat på längre sikt

Det är i det långa loppet som det avgörs om något är hållbart.

Det är inte höga omsättningar som avgör om ett företag överlever utan lönsamhet över tid. Gustavskorv och Falu rödfärg är exempel på detta. Det handlar om en relation mellan kund och säljare som bidrar till kvalitet för båda parter. En grossist kan inte sälja mer till sin kund än vad kunden i slutändan kan sälja vidare. Det bygger alltså på en långsiktig affärsrelation för båda parter överlevnad. På samma sätt behöver vi agera i vår relation till naturen och mänskligheten, t.ex. att återväxten är minst lika stor som avverkningen både i volym, kvalitet och diversitet, men även att inse att vissa värden inte går att ersätta.

Kultur och naturvärden kan bidra till identitet, rekreation och eftertanke. Det kan även vara platser och byggnader som på sikt kan bygga ett varumärke för Falun. T.ex skulle Tisken och Faluån kunna bidra till Falun som sjöstad, ett linbanesystem bidra till ett hållbart resande och turism. Ett annat exempel är nya byggnader som kombinerar natur, kultur, design och funktion som ett parkeringshus i slagg med grästak eller ett takat cykelstråk gjort som en allé av träd med solpaneler för elproduktion.

Ett befintligt exempel på nytänkande och skapande av livskvalitet är Bovieran, en plats för äldreboenden i en miljö som påminner om varmare breddgrader. Kanske minskar detta även behovet av att flyga till utlandet?

Tankar: Tänk på sikt och bevara det unika. Skapa nya platser, byggnader och satsningar som ger identitet och hållbarhet och därmed en långsiktig lönsamhet. Skapa kvalitet över tid. Se målkonflikter som möjligheter att kombinera flera perspektiv. Utgå från olika behov för att skapa hållbarhet.

Långsamhet

Tomas Sjödin har skrivit en bok med rubriken ”Det händer när du vilar”. I ett högpresterande samhälle är det lätt att rationalisera bort vilan, vilan som är helt nödvändig för prestationen.

Långsamma processer skapar oftast kvalitet (om det inte beror på suboptimering, allt för stor förtätning etc.). Att slippa agera akut är oftast billigare. Det handlar alltså om att nyttja långsamheten smart, som en kock som låter steken puttra medan såsen reds.

Ett exempel på detta är när STORA valde att sänka hastigheten på båtar som gick på export. Lägre hastighet medförde mindre motstånd, lägre bränsleförbrukning och mindre miljöutsläpp. Det innebar självklart behov av fler båtar, vilket medförde att mer av lagret gick till sjöss, men det i sin tur innebar att båtar som redan lämnat hamn lätt kunde styras om till nya destinationer, d.v.s. ökad flexibilitet. Vid en akut order till Newcastle kunde t.ex. en båt som var på väg till London styras om till Newcastle och istället.

Ett annat exempel kan vara hur man upplever väntan i ett rum. En tandläkarklinik med soffgrupp, stereo med skön musik och akvariefiskar kan inge vila och ro ett annat rum stress och ångest.

Tankar: Rationalisera inte bort billiga lokaler med lägre kvadratmeterkostnad. Att kunna starta ett företag i lugn och ro utan att dra på sig stora kostnader kan ibland vara avgörande för dess framgång.

Låt väntan eller långsamheten bli del av funktionen.

Tillåtande optimering

En blandning av olika perspektiv bidrar ofta till optimering. En blandning mellan centralisering och decentralisering, storskalighet och småskalighet, där småskaligheten ofta ger utrymme för innovation och miljöer för frön att växa. Både konsten och forskningen har en tradition av att inte alltid vara kortsiktigt produktiv. Även moderna företag inser att det behövs ”lektid”, tid att göra något annorlunda, att bjuda in nya aktörer, etc.

Tankar: Både ha ett centrum och flera stadsdelscentran. Skapa lokaler med möjligheter till mångfald och ”crossover” där olika branscher och kulturer möts. Det kan innebära lokaler med lägre hyror, men även väl utrustade mångfunktionella lokaler med senaste teknik och utrustning. Lokaler som delas mellan utbildning och företagsamhet, etc.

Saluhallen blir mötet inte bara mellan kund och produkt, utan mellan kulturer, människor och nya tankar och upplevelser.

Motsatt tänk

Vad händer om vi gör det omvända? Vad händer om vi gör ett trendbrott, en mottrend eller en subtrend? Ska vi vara avkopplade istället för ständigt uppkopplade när vi är på stan med våra barn?

I Falun sker en spännande utveckling genom att flera företag vågar gå från volym till kvalitet och delvis från produkter till tjänster. Företagen styr mot kvalitet, design, hållbarhet, kunnande och service. Låga priser handlar mer om kostnad per använt tillfälle istället för per vara.

En vara som kostar 100 kronor men saknar kvalitet, snygg design eller hållbarhet används kanske fyra gånger, då blir priset 25 kr/tillfälle. Men en vara med snygg design, bra kvalitet och god hållbarhet används kanske 100 gånger. Om då priset är 1000 kronor så blir priset 10 kr/tillfälle.

Tankar: Beakta även motsatsen, vid samhälls- och stadsplanering, när man utreder en möjlighet.

Kan vi bevara en god trend?

Tidigare studie (”Tyck om”) visar att blodsband till Falun är främsta orsaken till att man flyttar till Falun. Därefter kommer närheten till natur, skola, jobb, fritid, etc. Ett större Falun innebär att vi växer, men hur länge är orsaken närheten till allt?

Tankar: Skapa en känsla av närhet till viktiga målpunkter för individen, t.ex. förskola, affär, service, natur etc. även om tätorten växer.

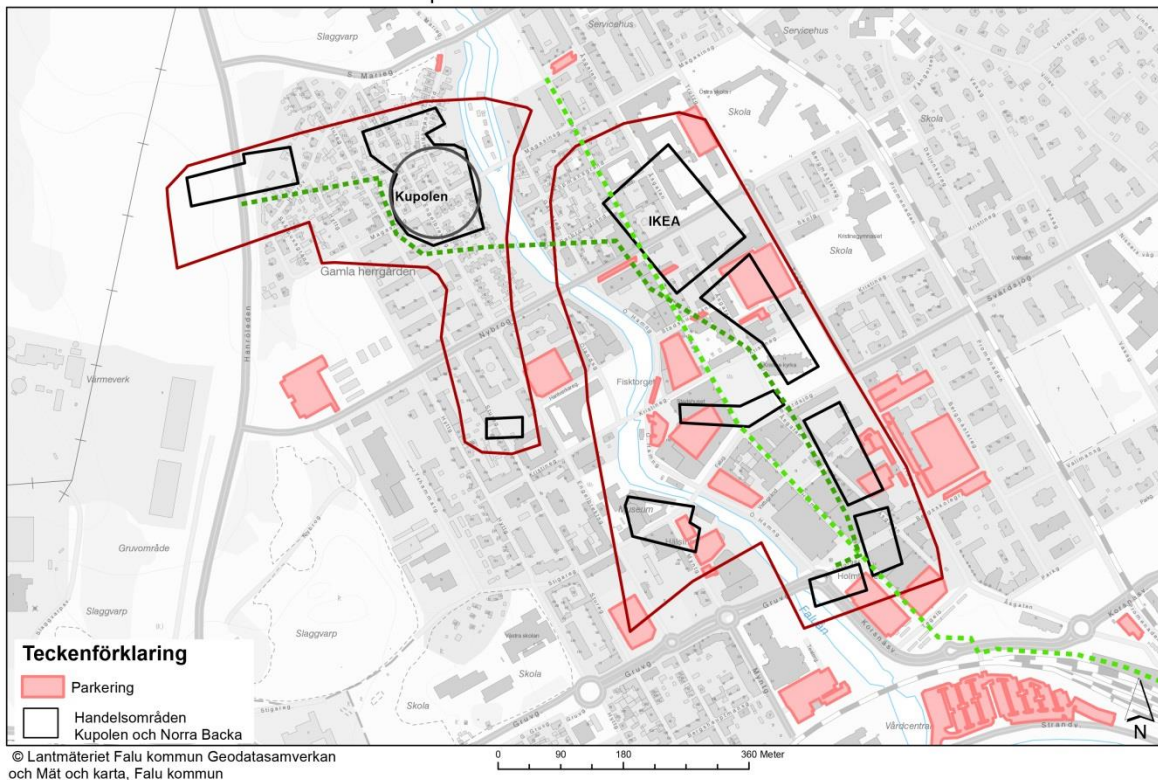
Vad kommunicerar vi?

En trends genomslagskraft avgörs rätt ofta av hur den kommuniceras. Om vi bättre kunde kommunicera pris per använt tillfälle istället för pris per vara, så skulle det kunna bidra till nya affärsmöjligheter.

Det är också viktigt hur vi marknadsför vår vara/tjänst. Är bussresan till och från jobbet endast ”spilltid” eller ”egen tid”, den bästa stunden på dagen? Det avgör troligen hur du ser på restiden...

Ett annat exempel är att Faluns butiker ligger närmare än man tror. Se jämförelse med Södra backas handelscentrum. Avståndet mellan SJ entrén och Gustav Adolfs torg är ungefär samma som avståndet mellan Willys (bortanför Kupolen) och Naturkompaniets (dörr till dörr är sträckan cirka 1,3 km). Avståndet mellan Naturkompaniet och IKEA är ungefär som sträckan mellan Knutpunkten och Nybrogatan (Det vill säga större delen av Faluns centrum).

Jämförelse mellan Handelscentra Kupolen/Norra Backa och Falu centrum

Tankar: Skapa platser för översikt och förståelse av helhet, funktion och mångfald. Strategiska skyltar, miniatyrrättning eller visualiseringar. Utveckla entréer till Falun med översiktskarta, lokal med inspirerande axplock om vad som händer i kommunen etc.

Megatrenders påverkan av Falu tätort och området runt Varpan

Megatrender beskrivs här i korthet och utifrån tänkbara konsekvenser som sedan utmynnar i några tankar och funderingar. Vissa påståenden är generella och andra har mer en direkt koppling till det fysiska rummet.

1. Internationalisering och globalisering

Internationalisering definieras här i korthet som samarbete mellan nationer. Globalisering definieras som en mer gränsövergripande sammanfogning mellan olika kulturer, system och människor.

Konsekvens av internationalisering och globalisering: Ökad e-handel över nationella gränser vilket innebär ett ökat behov av ett hållbart transportsystem men kanske också en bättre bevakning av illegala produkter.

Tankar: Utred tillsammans med olika aktörer om hur ett transportsystem för handel inklusive e-handel kan utvecklas och optimeras.

Konsekvens av internationalisering och globalisering: Krig, ekonomisk kris och klimateffekter kommer med stor sannolikhet att bidra till fortsatta folkvandringar. Folk från andra kulturer kommer

då till Falun i stort antal inom tiden för Fördjupad översiktsplan. Detta kan berika Falun inom en rad områden, men även skapa vissa akuta behov.

Tankar: Se möjligheter i form av nya influenser från andra kulturer. Ge utrymme för andra perspektiv och behov i stadsplaneringen, t.ex. mötesplatser, multimarknader, plats för nya företagsidéer, etc.

Tankar: Större byggnader bör ses som resurser vid katastroflägen.

Funderingar: Bör krav ställas på flexibilitet vid större nybyggnation?

Funderingar: Hur förhåller vi oss mot militära hot, terror och illegal verksamhet i den fysiska planeringen? Ska nya bostadsområden ha tillgång till skyddsrum, centrala delar av staden lätt kunna stängas av för privat fordonstrafik utan att service, transporter av människor och andra funktioner blir lidande, etc.?

Funderingar: Behövs ny utformning och placering för fler begravningsplatser för den ökande befolkningen?

Funderingar: Behöver vi avsätta plats för att separera nya svårbotliga sjukdomar (pandemier, antibiotika resistens, etc.) för människor och djur?

Konsekvens av globalisering: Ekonomisk kollaps eller nationell resursbrist kan leda till svält, sjukdom och kriminalitet och i värsta fall krig om resurser.

Tankar: Stärk nödvändiga behov och basal produktion i kommunen/regionen för att minska konsekvenser av oroligheter i världen. Se till transportbehoven av varor och människor kan säkras även vid kristider. Avsätt ytor för lokalproduktion och lagring av mat och varor även i tätorten. Det kan vara allt ifrån småskalig matproduktion i bostadsområden till produktion av energi för prioriterade transporter, t.ex. vätgas utvunnen av egenproducerad el.

Funderingar: Hur länge ska Falun klara av att vara isolerat?

2. Teknisk utveckling

Ny teknik^x, kan vara nanoteknik, robotar^{xi} och intelligenta system, digitalisering, nya transportmedel för gods och människor (drönare, tub/räls/elektrifiering, jet, vätgas, biogas, etanol, etc.), DNA-teknik, GMO, etc. Det är teknik som redan finns på olika platser i världen och den håller på att ständigt utvecklas.

Exempel på teknikutveckling visas i [filmen Mot framtidens stad](#) om hur självkörande bilar kan ge utrymme att förändra staden.

Konsekvens av teknisk utveckling: Ny teknik kommer att skapa helt nya möjligheter men också nya utmaningar. Ny teknik kommer till exempel påverka integriteten, det fysiska rummet, upplevelse av trygghet, etc.

Ny teknik föregås ofta av ett nytt sätt att tänka. ”Ett större Falun” vill uppmuntra till ett nytt sätt att tänka. Detta kan vara helt nya boendeformer, nya upplevelser, annorlunda mötesplatser för ”cross-over” mellan kultur, forskning, handel och näringsliv, etc. Ny teknik kan även innebära möjlighet att ta vara på sjön Tiskens metaller. Ny teknik kan även innebära att vi nyttjar vattendrag utifrån ett ”möjligheternas perspektiv”.

Ett exempel på ny teknik som på sikt kan få andra flödesströmmar är 3-D skrivare. Affärer producerar produkter utifrån specifika behov och storlekar genom 3-D på plats. Varulager minskar eftersom varan produceras efter behov. Transport av råmaterial kan ske i bulk under tidpunkter med lite rörelse i staden.

Vi behöver förstå konsekvenserna av ny teknik och göra medvetna val för att påverka utvecklingen i rätt riktning. För vissa finns det bara möjligheter, andra har resignerat, men vi behöver göra medvetna val.

”Om Kung Midas fått som han ville skulle allt bli till guld, vilket han då skulle ångra när han inte kunde dricka och äta eller krama sin dotter...” DN 161211 i en artikel som handlade om artificiell intelligens.

Tankar: Falu kommun bör göra konsekvensanalyser för olika företeelser av ny teknik samt dra upp riktlinjer och strategier för framtiden. Det fysiska rummet bör inbegripas i dessa analyser och då även luftrummet.

Funderingar: Finns det helt nya byggnationslösningar och boendeformer som kan vara av intresse när kommunen planerar nya stadsdelar eller annat markutnyttjande?

Funderingar: Vilka transportlösningar^{xii} bör utredas som intressanta lösningar inom överskådlig tid?

Till exempel:

- Självkörande bilar/bussar.
- Rälsbuss på Grycksbobanan till Falun samt vid ett nytt dubbelspår nyttja det gamla till Borlänge.
- Linbana i delar av tätort som ger turism och minskat bilberoende.
- Nya typer av fordon.
- Vattnets och isens möjligheter.

Funderingar: Hur kommer intelligenta system^{xiii} och tankar om SMART City påverka den fysiska utformningen av Falu tätort?

3. Internet och digitala medier

Konsekvens av Internet och digitala medier: Digitalisering förenklar en rad områden för service, vård, handel, turism och vår personliga vardag. Digital teknik skapar även möjligheter för handel, marknadsföring av turistmål och privata ändamål. Det sker en ständig utveckling av såväl enkel som mer avancerad teknik som VR-teknik, robotar, intelligenta system, animeringar, filmatisering, internet, sociala medier, etc. Delningsekonomin växer allt mer på grund av dess enkelhet, direktitet och delningsmöjligheter. Vikabornas samåkningsajt och Dalarnas Nya köp och sälj sajt på Facebook är digitala exempel på lokal delningsekonomi och cirkulär ekonomi.

Tankar: Nyttja möjligheterna med digitalisering men sträva efter en digital hållbar utveckling:

1. Bidrar digitaliseringen till ökad livskvalitet?
2. Hur kan digitaliseringen ske utan intrång i den privata liv?
3. Hur kan digitalisering ske utan att exkludera personer?
4. Hur förhindras ökad sårbarhet?

Exempel: Förarlösa bilar

- (1) Införandet av förarlösa bilar minskar resursanvändningen och kan frigöra stora ytor för grönområden och rekreation.
- (2) Förarlösa bilar kan bidra till digital hållbar utveckling om man kan köpa ett icke personbundet kort, men inte om man som individ registreras per resa.

- (3) Kan den som inte vill vara uppkopplad åka/beställa trafik eller blir man hänvisad till privata system som t.ex. Facebook?
- (4) Det bör även på sikt finnas ett system i samhället med förarstyrda bilar för till exempel fordon i samhällets tjänst vid en ev. elektronisk krasch/terrorhandling.

Konsekvens av digitalt avbrott:

Digitaliseringen är på gott och ont^{xiv}. Det förenklar tills den dagen det försvårar. Teoretiskt sett kan beroende av enbart ett digitalt system omintetgöra handel, vård och service i händelse av virus, elavbrott, sabotage, etc.

Slutsatsen är att vi behöver kunna hantera en digital kollaps.

Tankar: Vi behöver uppdatera alternativa analoga system för en rad basala funktioner som t.ex. uppvärmning, elförsörjning, vatten, transporter, handel, etc.

Konsekvens av digital stress:

Det finns en stress i att vara ständigt uppkopplad, ständigt påverkad och spårbar i digitala system. En ökad digitalisering kräver tydligare styrning för att skapa avkopplade och avkodade miljöer för att kunna behålla integritet, yttrandefrihet och frihet. Digital stress kan även uppstå när t.ex. rörliga skyltar ständigt pockar på uppmärksamhet.

Tankar: Utred om Falun delvis kan utformas som en fristad för digital negativ påverkan.

4. Service och upplevelser

I och med den digitala utvecklingen så erbjuds vi ett allt större utbud av digitala upplevelser och ändå kvarstår det ett stort behov av platser med fysiska möten.

Konsekvenser Service: Den digitala handeln har svårt att ersätta den lokala butikens mänskliga service och fysiska närvaro som ett varmt leende, ett fysiskt handhavande i form av en direkt reparation, korrigerigering eller förevisning.

Tankar: Skapa marknader, reparationscaféer och saluhallar som stimulerar till kreativitet, fysiska möten och integration.

Konsekvens Upplevelser: När vi rusar mot framtiden söker människor ofta sina rötter. Världsarvet kommer därför med stor sannolikhet att fylla en funktion, men även en rad andra historiskt intressanta miljöer kommer att efterfrågas.

Tankar: Utveckla gruvområdet än mer till en upplevelse park. Utveckla och stöd olika initiativ till upplevelser i och kring Falu tätort. Säkerställ att historiska platser och mark med särskilt värde tas till vara på ett ansvarsfullt sätt.

Ett konkret exempel är lägret vid Stennäset för utbildning av norska poliser som deltog i befrielsearmén 1944. För övrigt se även kapitlet [Kulturmiljö och världsarv](#).

5. Strukturuomvandlingen

Strukturuomvandling kan ha olika betydelse beroende på vilket perspektiv man har. Den sker först i tanken men kan sedan ta sig fysiska uttryck. Kulturens och forskningens roll att inte nödvändigtvis

vara kommersiell eller politisk korrekt, har av och till begränsats eller möjliggjorts av befintliga strukturer.

Konsekvens av strukturomvandling: Staden har i alla tider varit en mötesplats för olika tankar och åsikter, för möten människor emellan. Detta kan te sig i form av restauranger, saluhallar, kyrkor, konserthus, ungdomsgårdar, öppna ytor, grönområden, vattenspeglar, etc.

Tankar: Utveckla tätorten som mötesplats oavsett årstid. Strukturomvandling bör ske så resurser omfördelas mellan olika sektorer av ekonomin för att gynna möten och livskvalitet och minska skillnader i folkhälsa.

Avsätt mark för kreativt och lokalt samutnyttjande gällande konst, kultur, religiösa behov, återbruk och småskalig produktion, etc.

Ge utrymme för mångfald och småskalighet genom att etablera mindre lokaler som flexibla samlingsplatser med vissa tekniska resurser. Detta kan på sikt stimulera nätverkande ”crossover” mellan olika branscher, kulturer, och strukturer (ålder, kön, etnicitet, etc.) och även minska risken för utanförskap.

Funderingar: Ska vattnet få en större roll för boendeformer, transport och näringsverksamhet?

Funderingar: Ska Världsarvets roll genomsyra Falun fysiska utsmyckning mer?

6. Hållbar utveckling

Ekologisk, social och ekonomisk utveckling skapar synergier men även målkonflikter.

Konsekvens av hållbar utveckling: Hållbarhet kräver krafttag och samarbete över gränserna, men också modiga beslut, beslut som prioriterar bort bra förslag för en bättre helhet.

Strategierna som nämns i de olika hållbarhetsprogrammen är vägledande, men det är också viktigt att förstå bakomliggande orsaker och att arbeta med attityd- och beteendeförändring.

Exempelvis: Boendets inverkan på klimateffekten är cirka 50 % orsakad av byggmaterialet och resterande i huvudsak uppvärmning av byggnaden. Val av trä som byggnadsmaterial avgör därför till stor del klimateffekten för boendet. Val av material beror dock ofta på design och tradition varför dessa aspekter bör tas med i helheten för att utveckla och öka byggandet i trä.

Tankar: Viktigt att arbeta med mjuka frågor som t.ex. främjande och förebyggande arbete, attityd- och beteendeförändring, finna lösningar på problemorsaker och inte bara behandla symptom.

Tankar: Parallellt behövs en strävan efter att identifiera målkonflikter och samtidigt se helheter och möjliga synergieffekter. Det ska vara lätt att göra rätt!

Exempelvis skulle en halvering av de korta bilresorna (<5 km) få en rad positiva effekter i form av ökad hälsa och minskade kostnader.

Minskad trafik i centrum minskar t.ex. trängsel och ökar tillgängligheten för de bilister som behöver komma fram. Det minskar även behovet av en ny Tiskenled och nya parkeringsplatser, minskade beläggningskostnader. Till sist så minskar det antal olyckor samt buller och luftföroreningar som ger stora samhällsvinster.

En övergång till gång eller cykel skulle ge enorma samhällsvinster i form av mindre sjukdomar och längre livslängd. Faluns cyklister trampar dessutom inte så ofta till Borlänge och handlar. 😊

Tankar: Falu kommun behöver på sikt finna verkligt hållbara lösningar. Deponi är t.ex. inte en framtida lösning. Avlopp behöver återigen bli en resurs vilket innebär antingen en helt annan hantering. Det minsta vi kan begära är en recirkulation av fällningskemikalier och återvinning av näringsämnen.

Funderingar: Kan Falu kommun skapa en ny hållbar stadsdel?

Funderingar: Kan Falu kommun verka för en hållbar gammal stadsdel?

Funderingar: Kan vi ta fram andra konkreta ”mjuka” åtgärder för att minska biltrafiken och långa restider? Skulle man t.ex. kunna låta matcha liknande arbetsplatsers personalbehov genom en bytesbank för arbeten mellan Falun/Borlänges privata, kommunala och statliga aktörer och eventuellt få ta med sig anställningsår?

Funderingar: Kan stadsdelscentra minska tätortens sårbarhet?

Funderingar: Kan ett samhälle där närhetsprincipen för service, vård, ideell verksamhet, spontanidrott, etc. minska skillnader i folkhälsa och därmed hindra frustration och dess konsekvenser?

7. Klimateffekter

Ett förändrat klimat med extrema variationer^{xv} i temperatur, nederbörd, vindar, etc. blir allt mer vanligt även på våra breddgrader.

Vanligen tänker man på negativa effekter, men det kan även finnas positiva effekter av ett förändrat klimat. Frågan om naturens roll för att hindra negativa effekter av ett förändrat klimat, och skapa för människan positiva effekter, hanteras under rubriken ekosystemtjänster.

Sammanfattningsvis kan nämnas att en grönare tätort stabiliserar klimatet och minskar effekterna av ökade variationer i klimatet. Läs mer om ekosystemtjänster under [Grönska och vatten](#).

Konsekvenser av klimateffekter: Även om de negativa effekterna överväger så bör vi försöka ta till vara eventuellt positiva effekter av ett förändrat klimat. Det kan till exempel innebära att dra nytta av ökad vind, värme, etc. Självklart bör vi även se över hur vi bättre kan skydda oss och minska effekter av kraftiga oväder.

Tankar: Sök åtgärder som inte ingår i arbetet med ekosystemtjänster, men som ändå minskar effekterna av ett förändrat klimat, t.ex. att fördjupa Faluån och gräva ur Tisken, eventuellt finna alternativa vattenvägar uppströms och skapa vindbarriärer. Fundera på om vi kan positivt nyttja effekten av ett förändrat klimat.

8. Förändrad efterfrågan

Efterfrågan av nya tjänster, kunskap, funktioner, etc. ökar utifrån ökad medvetenhet och nya behov. Många produkter blir dock mer komplexa och allt mer svåra att laga.

Konsekvenser av en förändrad efterfrågan: Komplexa varor och att inte kunna reparera själv styr mot trenden av ”slit och släng”. Svenska staten vill dock motverka denna trend och verkar för t.ex. lägre moms för reparationsarbete.

En förändrad värld innebär ofta en förändrad värdegrund som i sin tur ger nya sätt att leva och prioritera^{xvi}. Nya behov uppstår. Idag är t.ex. "tidsbrist" ett nytt behov och många vill "köpa sig tid" genom t.ex. färdiga byggkoncept, matkassar med recept till dörr, etc.

En annan tydlig förändring är att hållbarhet kommit i fokus. Svensk handel skriver på sin hemsida: *"Hållbar handel utgör ett av Svensk Handels fokusområden. ... Att bidra till en hållbar framtid är handelns viktigaste utmaning."* (<http://www.svenskhandel.se/aktuellt-och-opinion/vara-fragor/hallbar-handel/>). I Falun har flera företag utvecklat nya koncept med re-design, återbruk, ekologiska varor och miljömässiga tjänster.

Tankar: Nyttja befintlig infrastruktur, ytor, mötesplatser, etc. flexibelt, bättre och mer effektivt.

Exempelvis bostäder, lokaler, etc.

- Flexibla hus, t.ex. tekniskt och/eller användningsmässigt för flera aktörer
- Matchning av bostäder, t.ex. byte av bostad men behålla samma hyra.
- Nyttja dygnets alla timmar
- Nya och gamla boendeformer, t.ex. där skilda föräldrar bor i samma hus men där barnen bor mitt emellan, generationsboende, etc.

Funderingar: Finns det platser som har särskild potential för utveckling av återbruk, re-design, cirkulär ekonomi?

9. En motkraft mot urbanisering

De senaste årtiondena har flytten till Sveriges största städer öka markant. Vi kan dock se en mottrend i form av att unga och medelålders till viss del återvänder från storstäder.

Konsekvens av urbaniseringen: Falun spelar en dubbelroll genom "Ett större Falun" dels utifrån att Ett större Falun både avses som fysiskt och numerärt större men också att tänka större, det vill säga "möjligheternas stad" med fokus på visionens fem områden som alla genomsyras av hållbarhet.

En annan dubbelroll är att Falun själv kan bidra till en lokal urbanisering inom kommunen. Det behövs insikt om att tätorten Falun bidrar till en viss urbanisering inom kommunen. Ett medvetet landsbygdsperspektiv är nödvändigt även för stadsbor.

Tankar: Hållbarhet ska genomsyra allt vi gör även vid fysisk planering i tätorten för att skapa långsiktig livskvalitet som skapar attraktion och därmed på sikt minska utflyttning till större städer.

Minska den kommunala urbaniseringen inom kommunen genom samspel mellan landsbygd och tätort som gynnar en utveckling av landsbygden. Utveckla strategier för livskvalitet i lokala stadsdelscentra.

Funderingar: Hur kan vi bevara upplevelsen av närhet till viktiga målpunkter?

10. Värdeförändring

Det sker ständigt förändringar i världen på en rad områden inklusive värdeförändringar^{xvii}. Detta beror till stor del att stat och kyrka inte längre har monopol på utbildning och verklighetsbeskrivning utan influenser kommer från olika håll, globalt. Media^{xviii} har en stor roll, men idag kan alla uttrycka sin åsikt, såväl individer som företag och organisationer, och få stor spridning via internet. Mediaforskningen visar dock på en polariserad och ofta hätsk samhällsdebatt.

Internet möjliggör att kunskap sprids och blandas till ny kunskap. Intressant är viljan att dela med sig, t.ex. ”open source”-konceptet och att Toyota nyligen släppte tusentals patent. Människor och organisationer ses som en del i en gemensam kreativ process.

Kairos Futures rapport Drömsamhället visar att dagens unga snarare söker trygghet och gränser än frihet och gränslöshet. ”Tydliga regler som sätter ramar och skapar förutsägbarhet. Och det gäller allt från vad som är socialt acceptabelt i privatlivet till hur de ser på arbete och till och med reklam.

I en tid då gränserna upplösts söker de unga att återupprätta dem.”

Företag ser dock fortfarande människor ofta som objekt och konsument än medborgare. Anonymiteten på Internet har även inneburit att moraliska spärrar överskrids då man slipper mötas öga mot öga och hot, förtal och mobbing på nätet ökar.

Konsekvenser av värdeförändringar: Det finns enorma möjligheter att utveckla ett samhälle utifrån den kunskapsbas som serveras, men också helt nya faror och utmaningar.

Tankar: Skapa intressanta utvecklingsprojekt, satsningar, etc. utifrån en ”open source”-tanke, att skapa tillsammans, till exempel den hållbara stadsdelen.

Konsekvens av värdeförändringar: Lojaliteten för ett samhälle är inte given av fysisk närhetsprincip om inte gemenskap odlas. Globala nätverk och företag kan ha betydligt större inverkan på personens lojalitet och vad den prioriterar.

Tankar: Hindra aktörer att isolera människor eller att få allt för stort intrång i den privata sfären utan dennes medgivande. Skapa fysiska arenor som genom integration av människor och samhällskulturer skapar trygghet och delaktighet.

11. Demografisk förändring

Ålderssammansättningen i Sverige har förändrats de senaste årtiondena, vilket kan medföra en del förändringar till exempel brist på arbetskraft.

Konsekvens av demografisk förändring: En ökad äldre befolkning behöver en utökad service.

Tankar: De nyinflyttade bör direkt ses som resurser så att deras kunskap och arbetsförmåga så snart som möjligt kan tas till vara.

Använd ny teknik, som t.ex. robotar, för att skapa en bättre service men bara om den görs på ett humant och rätt sätt.

Funderingar: Behöver vi tänka annorlunda med fysiska rummet om det blir en större andel äldre personer i t.ex. centrala delarna av tätorten?

Sammanfattning av tankar och funderingar

Hur påverkar måluppfyllelsen den fysiska planeringen?

Tankar:

- För en sammanhållen politik för hållbar utveckling.
- Bryt sambanden mellan ekonomisk tillväxt och negativ miljö- och hälsopåverkan.
- Låt näringslivet vara en viktig aktör för ett hållbart samhälle.
- Styr mot bakomliggande drivkrafter och beteenden.
- Öka miljöhänsynen i användande av mark, vatten och naturresurser.
- Verka för livskvalitet och minskade skillnader i folkhälsa.

Hur förhåller vi oss till trender?

Tankar:

Mångfald

- Skapa en mångfald av funktioner och byggnationer utifrån en mångfald av behov, för människor och natur.

Resultat på kort eller längre sikt?

- Tänk på sikt och bevara det unika.
- Skapa nya platser, byggnader och satsningar som ger identitet och hållbarhet och därmed en långsiktig lönsamhet.
- Satsa på kvalitet över tid
- Se målkonflikter som möjligheter att kombinera flera perspektiv.
- Utgå från olika behov för att skapa hållbarhet.

Långsamhet

- Rationalisera inte bort billiga lokaler med lägre kvadratmeterkostnad.
- Låt väntan eller långsamheten bli del av funktionen.

Tillåtande optimering

- Både ha ett centrum och flera stadsdelscentran.
- Skapa lokaler med möjligheter till mångfald och ”crossover” där olika branscher och kulturer möts. Det kan innebära lokaler med lägre hyror, men även väl utrustade mångfunktionella lokaler med senaste teknik och utrustning. Lokaler som delas mellan utbildning och företagsamhet, etc.
- Saluhallen blir mötet inte bara mellan kund och produkt, utan mellan kulturer, människor och nya tankar och upplevelser.

Motsatt tänk

- Beakta även motsatsen, vid samhälls- och stadsplanering, när man utvärderar en möjlighet.

Kan vi bevara en god trend?

- Skapa en känsla av närhet till viktiga målpunkter för individen, t.ex. förskola, affär, service, natur etc. även om tätorten växer.

Vad kommunicerar vi?

- Skapa platser för översikt och förståelse av helhet, funktion och mångfald. Strategiska skyltar, miniatyrbilder eller visualiseringar. Utveckla entréer till Falun med översiktskarta, lokal med inspirerande axplock om vad som händer i kommunen etc.

Megatrenders påverkan av Falu tätort och området runt Varpan

1. Internationalisering och globalisering

Tankar:

- Utred tillsammans med olika aktörer om hur ett transportsystem för handel inklusive e-handel kan utvecklas och optimeras
- Större byggnader bör ses som resurser vid katastroflägen.
- Se möjligheter i nya influenser och impulser från andra kulturer. Ge utrymme för andra perspektiv och behov i stadsplaneringen, t.ex. mötesplatser, multimarknader, plats för nya företagsidéer, etc.
- Stärk nödvändiga behov och basal produktion i kommunen/regionen för att minska konsekvenser av oroligheter i världen.
- Se till att transportbehoven av varor och människor kan säkras även vid kristider.
- Avsätt ytor för lokalproduktion och lagring av mat och varor även i tätorten. Det kan vara allt ifrån småskalig matproduktion i bostadsområden till produktion av energi för prioriterade transporter, t.ex. vätgas utvunnen av egenproducerad el.

Funderingar:

- Bör krav ställas på flexibilitet vid större nybyggnation?
- Hur förhåller vi oss mot militära hot, terror och illegal verksamhet i den fysiska planeringen? Ska till exempel centrala delar av staden lätt kunna stängas av för privat fordonstrafik utan att service, transporter av människor och andra funktioner blir lidande?
- Behövs ny utformning och placering för fler begravningsplatser för den ökande befolkningen?
- Behöver vi avsätta plats för att separera nya svårbotliga sjukdomar (pandemier, antibiotika resistens, etc.) för människor och djur?
- Hur länge ska Falun klara av att vara isolerat?

2. Teknisk utveckling

Tankar:

- Falu kommun bör göra konsekvensanalyser för olika företeelser av ny teknik samt dra upp riktlinjer och strategier för framtiden. Det fysiska rummet bör inbegripas i dessa analyser och då även luftrummet.

Funderingar:

- Finns det helt nya byggnationslösningar och boendeformer som kan vara av intresse när kommunen planerar nya stadsdelar eller annat markutnyttjande?
- Vilka transportlösningar bör utredas som intressanta lösningar inom överskådlig tid?

Till exempel:

- Självkörande bilar/bussar.
 - Rälsbuss på Grycksbobanan till Falun samt vid ett nytt dubbelspår nyttja det gamla till Borlänge.
 - Linbana i delar av tätort som ger turism och minskat bilberoende.
 - Nya typer av fordon.
 - Vattnets och isens möjligheter.
- Hur kommer intelligenta system och tankar om SMART City påverka den fysiska utformningen av Falu tätort?

3. Internet och digitala medier

Tankar:

- **Tankar:** Nyttja möjligheterna med digitalisering men sträva efter en digital hållbar utveckling:
 1. Bidrar digitaliseringen till ökad livskvalitet?
 2. Sker digitaliseringen utan integritetsintrång?
 3. Sker digitaliseringen utan exkludering
 4. Hur hindras ökad sårbarhet?
- Vi behöver uppdatera alternativa analoga system för en rad basala funktioner som t.ex. uppvärmning, elförsörjning, vatten, transporter, handel, etc
- Utred om Falun delvis kan utformas som en fristad för digital påverkan?

4. Service och upplevelser

Tankar:

- Skapa marknader, reparationscaféer och saluhallar som stimulerar till kreativitet, fysiska möten och integration.
- Utveckla gruvområdet än mer till en upplevelse park.
- Utveckla och stöd olika initiativ till upplevelser i och kring Falu tätort.
- Säkerställ att historiska platser och mark med särskilt värde tas till vara på ett ansvarsfullt sätt.

5. Strukturomvandlingen

Tankar:

- Utveckla tätorten som mötesplats. Strukturomvandling bör ske så resurser omfördelas mellan olika sektorer av ekonomin för att gynna möten och livskvalitet och minska skillnader i folkhälsa.
- Avsätt mark för kreativt och lokalt samutnyttjande gällande konst, kultur, religiösa behov, återbruk och småskalig produktion, etc.

- Ge utrymme för mångfald och småskalighet genom att etablera mindre lokaler som flexibla samlingsplatser med vissa tekniska resurser. Detta kan på sikt stimulera nätverkande ”crossover” mellan olika branscher, kulturer, och strukturer (ålder, kön, etnicitet, etc.) och även minska risken för utanförskap.

Funderingar:

- Ska vattnet få en större roll för boendeformer, transport och näringsverksamhet?
- Ska Världsarvets roll genomsyra Falun fysiska utsmäckning mer?

6. Hållbar utveckling

Tankar:

- Prioritera attityd- och beteendeförändring innan beslut om större investeringar. Det handlar alltså om att arbeta med mjuka frågor som t.ex. förebyggande frågor, attityd- och beteendeförändring, finna lösningar på problemorsaker och inte bara behandla symptom.
- Parallellt behövs en strävan efter att identifiera målkonflikter men samtidigt se helheter och möjliga synergieffekter. Det ska vara lätt att göra rätt!

Funderingar:

- Kan Falu kommun skapa en ny hållbar stadsdel?
- Kan Falu kommun verka för en hållbar gammal stadsdel?
- Kan vi ta fram andra konkreta ”mjuka” åtgärder för att minska biltrafiken och långa restider? Skulle man t.ex. kunna låta matcha liknande arbetsplatsers personalbehov genom en jobbytesbank mellan Falun/Borlänges privata, kommunala och statliga aktörer och eventuellt få ta med sig anställningsår?
- Kan stadsdelscentra minska tätortens sårbarhet?
- Kan ett samhälle där närhetsprincipen för service, vård, ideell verksamhet, spontanidrott, etc. minska skillnader i folkhälsa och därmed hindra frustration och dess konsekvenser?

7. Klimateffekter

Tankar:

- Fundera på åtgärder som inte ingår i arbetet med ekosystemtjänster, men ändå berör miljön. Till exempel att fördjupa Faluån, eventuellt finna alternativa vattenvägar och skapa vindbarriärer.
- Fundera på om vi kan positivt nyttja effekten av ett förändrat klimat.

8. Förändrad efterfrågan

Tankar:

- Nyttja befintlig infrastruktur, ytor, mötesplatser, etc. flexibelt, bättre och mer effektivt.

Funderingar:

- Finns det platser som har särskild potential för utveckling av återbruk, re-design, cirkulär ekonomi?

9. En motkraft mot urbanisering

Tankar:

- Hållbarhet ska genomsyra allt vi gör även vid fysisk planering i tätorten för att skapa långsiktig livskvalitet som skapar attraktion och minskar urbaniseringen.
- Minska den kommunala urbaniseringen inom kommunen genom samspel mellan landsbygd och tätort som gynnar en utveckling av landsbygden.
- Utveckla strategier för livskvalitet i lokala stadsdelscentra.

Funderingar:

- Hur kan vi bevara upplevelsen av närhet till viktiga målpunkter?

10. Värdeförändring

Tankar:

- Skapa intressanta utvecklingsprojekt, satsningar, etc. utifrån en ”open source”-tanke, att skapa tillsammans, till exempel den hållbara stadsdelen.
- Hindra aktörer att isolera människor eller att få allt för stort intrång i den privata sfären.
- Skapa fysiska arenor för integration av människor och samhällskulturer.

11. Demografisk förändring

- De nyinflyttade bör direkt som resurser så att deras kunskap och arbetsförmåga så snart som möjligt kan tas till vara.
- Använd ny teknik, som t.ex. robotar, för att skapa en bättre service men bara om den görs på ett humant och rätt sätt.

Funderingar:

- Behöver vi tänka annorlunda med fysiska rummet om det blir en större andel äldre personer i t.ex. centrala delarna av tätorten?

Källor:

ⁱ Att förändra vår värld: Agenda 2030 för hållbar utveckling, Svensk översättning av FN:s Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development, Regeringskansliet.

ⁱⁱ FN:s mål Agenda 2030 <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

ⁱⁱⁱ Falu kommuns tre hållbarhetsprogram: www.falun.se/kommun--demokrati/planer-styrdokument-och-taxor/hallbar-utveckling.html

^{iv} Riksdagens generationsmål: www.miljomal.nu

^v <http://www.falun.se/kommun--demokrati/var-vision-ett-storre-falun.html>

^{vi} Årlig uppföljning av Sveriges miljö kvalitetsmål och etappmål 2016, Rapport 6707 mars 2016

^{vii} Härifrån till framtiden – detaljhandeln i Sverige 2025 (HUI, Ulf Rämme m.fl. 2010)

^{viii} Vision för Sverige 2025, Boverket 2012

^{ix} Källa: RAPPORT NR 2 (SKL, 2014), Vägval för framtiden, UTMANINGAR FÖR DET KOMMUNALA UPPDRAGET MOT ÅR 2025

^x Spetstekniker för miljö målen Fyra tankesmedjor för en ny generation svensk miljö teknik Naturvårdsverkets Rapport 5933 mars 2015.

^{xi} Robotrevolutionen: Sverige i den nya maskinåldern, en bok av Stefan Fölster (2015)

^{xii} Trender i transportsystemet, Trafikverkets omvärldsanalys 2014
Publikationsnummer: 2014:115

^{xiii} Film om storstadstrafik utan köer och trängsel <https://www.youtube.com/watch?v=m28ARCuL7iY>

^{xiv} Hur står det till med den personliga integriteten? – en kartläggning av Integritetskommittén, Delbetänkande SOU 2016:41 (Statens offentliga utredningar)

^{xv} En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige -Del 1, sid 61-62

^{xvi} <http://www.framtidsutsikter.se>. **Framtidsutsikter – en podcast bortom BNP-tillväxt** – är en podcast i sju delar om scenarierna som tagits fram inom forskningsprojektet Bortom BNP-tillväxt som studerar scenarier när tillväxt inte ses som ett självändamål. Det är istället vissa kvaliteter samhället som ska uppnås. Fyra scenarier för en hållbar framtid i Sverige 2050 har tagits fram: cirkulär ekonomi i välfärdsstaten, kollaborativ ekonomi, lokal självförsörjning och automatisering för livskvalitet. Alla innebär stora samhällsförändringar, och alla presenteras av forskningsprogrammets forskare i podcasten. Framtidsutsikter är finansierad av Forskningsrådet Formas 2016.

^{xvii} 2017: Kulturkrockarnas år - En sammanfattning av trendföreläsningen "What's on 2017"
En skrift av Kairos Future December 2016.

^{xviii} Medieekologi – ett helhetsperspektiv på medieutveckling SOU 2016:30

